

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

שאלות ותשובות לפרשת "חוקת"

1. **"זאת חוקת התורה" (יט, ב).** לכאורה היה צריך להיכתב "זאת חוקת הפרה", שהרי מדובר בדיני פרה אדומה?

א. אמר רבי אהרון מקרלין זצ"ל מכאן רמז שענייני טהרה הם עיקר התורה, שהטהרה היא היסוד לחיי תורה! ואינה רק מצוה כשאר המצוות, אלא יסוד המצוות!

ב. ללמדנו שאת כל המצוות יש לקיים כחוק ולא רק בגלל הטעם, למשל אם אדם לא אוכל חזיר רק בגלל שהוא נובר באשפתות, אז כשימצא חזיר שגדל במקום נקי הוא יתיר לעצמו לאכול ח"ו, לכן יש לקבל כל מצווה כחוק וכך לקיימה.

ג. התמיהה הגדולה ביותר בפרה אדומה היא מדוע הכהן המטהר את הטמא - נטמא?! וזה יסוד התורה כולה להיות מוכן לוותר למען השני לא רק בגשמיים אלא גם ברוחניות! ועפ"ז מבארים מפרשי התורה את מה שאהרון כביכול השתתף בחטא העגל, ומשה חטא במי מריבה למען כלל ישראל.
2. **"זאת חוקת התורה" (יט, ב).** פרש"י: לפי שהשטן ואומות העולם מוניין (מטרידין) את ישראל לומר 'מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה', לפיכך כתב בה חוקה, גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה. מבואר דאין טעם למצוות פרה אדומה, ואין לישראל מה להשיב לשטן ולאומות העולם. ויש לתמוה, הרי רש"י כתב (פסוק כ"ב) בשם רבי משה הדרשן שפרה אדומה באה לכפר על העגל, וכן מובא במדרש (תנחומא), הרי יש טעם לפרה אדומה?

א. בספר "פנים יפות" ביאר: אכן למצוות פרה אדומה יש טעם, וגם השטן ואומות העולם יודעים הטעם, והסיבה ששואלים הטעם, כדי שישראל ישיבו 'לכפר על עוון העגל', ועי"ז יזכירו עונותיהם ויעוררו הדין לקטרג על ישראל, לכן אמר הקב"ה: אם ישאלו אומות העולם מה טעם יש בה, תשיבו להם - 'חוקה היא! ואל תאמרו להם הטעם האמתי (אוצרות התורה).

ב. בפרה אדומה יש כמה תמיהות, ואכן עניין העגל מבאר חלקם אך לא את כולם, למשל למה הכהן המטהר - נטמא!?
3. **"ויקחו אליך פרה אדומה תמימה" (יט, ב).** פרש"י: "אדומה תמימה" - שתהא תמימה באדמומית, שאם היו בה שתי שערות שחורות - פסולה. יש להבין מה הענין שהפרה המטהרת צריכה להיות דווקא אדומה?

מפרש ה"כלי יקר": הנה אמרו בגמ' ברכות (ל"ב), אמרי דבי רב ינאי, מהו 'ודי זהב' - כך אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, בשביל כסף זהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל. והודת הקב"ה למשה ע"ז. נמצא שריבוי זהב הוא אשר גרם לישראל לחטוא. ולפי שהזהב, שדומה במראהו לאדום, הביאם למעשה העגל - צוותה התורה לקחת "פרה אדומה" דווקא כדי לשרוף ולבטל מראה האדום, וזהב לא ירבה להם, ואז לא יגיעו שוב לידי חטא זה.
4. **איך יתכן שלפרה אדומה תהיינה שתי שערות שחורות ובכל אופן היא תהיה פרה אדומה לכל דיניה?**

איתא במסכת פרה (פ"ב מ"ה): פרה אדומה שיש לה שתי שערות שחורות או לבנות - פסולה דווקא אם היו שתי השערות בתוך גומא אחת, אבל אם הן היו בתוך שתי גומות - אין הפרה נפסלת. והא דאיתא במדרש דאין שתי שערות יונקות מגומא אחת - זה דווקא בשערות הראש. אבל בגוף - יונקות (מדרש מגדים).
5. **מי מצא את מי עוסק בפרשת פרה אדומה, ומתי?**

איתא במדרש: בשעה שעלה משה למרום, מצא להקב"ה... וספרו בידו, ועוסק בפרשת פרה אדומה, ולמה, אמר הקב"ה איני עוסק אלא בטהרתן של ישראל. מנין "פי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט" (תהלים ל"ז) פי צדיקו של עולם יהגה חכמה, הוגה בתורה, באיזה תורה, ב"זאת חוקת התורה" (פסיקתא רבתי פסקה י"ד).
6. **"ויקחו אליך פרה אדומה" (יט, ב).** האם בודקים את כשרותה של הפרה אדומה שאינה טריפה?

בגמרא חולין דף י"א. מובא שלא בודקים את הפרה אדומה, דמסתמכים על רוב הבהמות שכשרות, ומצד שני מובא בתרגום יונתן שבדקו את הפרה אדומה מ-18 טריפות ששייכים בבהמה. והתוס' בגמ' שבת דף כ"ב: (בד"ה לאורה) כתב: דע"י עמוד הענן ראו מה בתוך החבית. וא"כ יכלו ע"י אור עמוד הענן להסתכל לתוך הבהמה ולראות שהיא כשירה, ובמקום שאפשר לברר לא סומכים על רוב בהמות שאינם טריפות, ולכך בדקו ע"י עמוד הענן.
7. **"ויקחו אליך פרה אדומה" (יט, ב).** פרה האדומה מכפרת על חטא העגל - 'תבוא האם ותקנח צואת בנה' ויש לתמוה: הרי אנו לא לוקחים קרן פרה לתקיעת שופר בראש השנה אלא של איל, דאין קטיגור (חטא העגל) יעשה סניגור, א"כ איך פרה אדומה תבוא ותכפר על חטא העגל?

המהרש"א בר"ה כ"ו. מתרץ: על פי הגמ' שם דרך דבר שבא לכפר בתוך בית המקדש נאמר דאין קטיגור נעשה סניגור, וכן שופר שמגיע לזכרון נקרא דבר שמכפר בפנים, אבל פרה אדומה שנעשית בחוץ, לא שייך בה אין קטיגור נעשה סניגור.
8. **"אשר לא עלה עליה עול" (יט, ב).** האם פרה אדומה מעוברת כשרה?

תנן במסכת פרה (פ"ב מ"א) רבי אליעזר אומר, פרת חטאת המעוברת כשרה, וחכמים פוסלין, וכתבו הרע"ב והר"ש בטעם חכמים שפוסלין, משום דעובר לאו ירך אמו (אינו נחשב כחלק מגוף האם) ולכך נפסלת האם משום עשיית מלאכה מחמת שנושאת את עובריה. וכבר הקשו, לדעת חכמים שעובר לאו ירך אמו ונחשבת כנושאת את עובריה, א"כ איך התירו לאשה מעוברת ללכת ד' אמות ברשות הרבים, או לצאת מרשות לרשות בשבת, הרי עוברת בכך על מלאכת הוצאה בשבת - שמוציאה את עובריה. ויש לומר, דבשבת צריך להוציא כדרך הוצאה, ובמקרה זה אין זו מלאכה בדרך הוצאה (דביר קדשו).
9. **היכן נצטוו לראשונה על ענין פרה אדומה, ומדוע דווקא שם?**

במרה הצטוו על פרה אדומה, מכיוון שאחרי שראו שעץ מר המתיק את המים המרים, הם לא יתפלאו על כך שאפר הפרה שמתהר טמאים, מטמא את הטהורים (כלי יקר שמות ט"ו כ"ג).

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

10. "אל אלעזר הכהן" (יט, ג). מדוע זכה אלעזר לעשות את הפרה אדומה במדבר?
 א. "כשראה אלעזר שהרגו לחור (במעשה העגל), רץ וברח ונחבא. ועזרו ה' ולא היה שם בעת עשיית העגל, ולא נטמא בטומאת העגל" לכן הוא זה שנצטווה לעשות את הפרה האדומה. (מדרש תלפיות ענף אלמנה).
 ב. רש"י מבאר לפי שאהרון עשה את העגל, לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור.
11. "אל אלעזר הכהן" (יט, ג), פירש"י: ולפי שאהרון עשה את העגל, לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור. באלו סוגיות ועניינים נוספים שייך הדין דאין קטיגור נעשה סניגור (בין מעיקר הדין ובין כמשל ומליצה בעלמא)?
- 1) שופר מקור פרה ב"ה לרבנן פסול משום אין קטיגור נעשה סניגור - כיון שלזיכרון בא כפנים דמי ויש מוסיפים שיש בו גם התנאות בקול התקיעה, ויש מוסיפים שיש בו גם מעין ריצוי וכפרה] וגם מפני שהוא קרן.
 - 2) בגדי זהב של כה"ג ביה"כ לפני ולפנים אסורים משום אין קטיגור נעשה סניגור. ויש בהם גם ריצוי וכפרה וגם התנאות. ובאפוד ובחושן מלבד הקטיגור של חטא עגל הזהב, יש קטיגור נוסף של חטא מכירת יוסף בגלל שמות השבטים הרשומים על האבנים לזיכרון.
 - 3) בהזאה מדם הפר ביה"כ לפני ולפנים לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור כי השתנה מראה הדם ממראית פה.
 - 4) ארון כפורת וכרובים מזהב מונחים בקודש הקודשים ולא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, כדברי הערוך לנר שחידש שבדבר שהוא עצמו כפרה על החטא הוא ראוי יותר לתשובה שלימה.
 - 5) כף ומחתה מזהב ביה"כ מונחים לפני ולפנים ולא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור כי אין בהן התנאות. (ולרש"י דלא בעינן התנאות וריצוי אלא רק בפנים קשיא).
 - 6) בגדי זהב של כה"ג בחוץ - לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, דרק בפנים אמרינן.
 - 7) אפוד וחושן של הכה"ג יש בהם זהב וכתוב בהו לזיכרון ואפ"ה לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, הוזיכרון הוא ע"י שמות השבטים שכתובים עליהם ולא ע"י הבגדים עצמן.
 - 8) המשכן בשילה, בנוב ובגבעון. וכן שטח ההיכל וקודש הקודשים היו בנחלת שבט בנימין שהיה היחיד שלא השתתף בחטא מכירת יוסף, דאין קטיגור נעשה סניגור.
 - 9) א"א ללמד גירוי כסף מקידושי כסף - אין קטיגור נעשה סניגור כי הכסף במהותו דומה (ובשטר לא), ודעת המנ"א שבזה "אין קטיגור נעשה סניגור" הוא דרך משל ומליצה דהוי כרתית דסתרי.
 - 10) לפני המבול הקב"ה נטל שני כוכבים ממזל כימה ולאחר המבול החזיר שני כוכבים אחרים במקומם - כי אין הבור מתמלא מחוליותו וגם משום שאין קטיגור נעשה סניגור, ולכאורה גם בזה הוא לשון משל ומליצה. או שנאמר שצבא השמים כפנים דמי ודוחק.
 - 11) הקב"ה החליף את דמות השור במרכבה העליונה בדמות כרוב משום שאין קטיגור נעשה סניגור, ולכאורה גם בזה הוא לשון משל ומליצה. או שנאמר דהמרכבה העליונה כפנים דמי.
 - 12) כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו דאין קטיגור נעשה סניגור, ובה אפשר לבאר או כחיד"א שחידש שבדבר שהחוטא עצמו רוצה לכפר אמרינן "אין קטיגור נעשה סניגור" ללא כל התנאים הנזכרים בגמ'. או כמנ"א שגם בזה "אין קטיגור נעשה סניגור" הוא דרך משל ומליצה. (אבל כהן שהרג מחבל וכדומה ישא כפיו דאינו קטיגור אלא סניגור).
 - 13) לולב הגזול וכן כל מצווה הבאה בעבירה כגון מצה גזולה בפסח פסולים משום אין קטיגור נעשה סניגור, וגם בזה כתב המנ"א שהוא דרך משל ומליצה.
 - 14) הזהב לתרומת המשכן מכפר על מעשה העגל, כדברי הערוך לנר שחידש שבדבר שהוא עצמו כפרה על החטא הוא ראוי יותר לתשובה שלימה.
 - 15) קרבן העגל שהיה מקריב הכה"ג ביה"כ הוא לכפר על מעשה העגל, כדברי הערוך לנר שחידש שבדבר שהוא עצמו כפרה על החטא הוא ראוי יותר לתשובה שלימה.
 - 16) פרה אדומה באה לכפר על מעשה העגל כפי המשל "תבוא האם ותקנח צואת בנה", כדברי הערוך לנר שחידש שבדבר שהוא עצמו כפרה על החטא הוא ראוי יותר לתשובה שלימה.
 - 17) פרה אדומה של משה במדבר עשאה אלעזר ולא אהרון, לפי שעשה אהרון את העגל, ואין קטיגור נעשה סניגור אפילו שהו בחוץ כחיד"א שחידש שבדבר שהחוטא עצמו רוצה לכפר אמרינן "אין קטיגור נעשה סניגור" ללא כל התנאים הנזכרים בגמ'.
 - 18) שברי הלוחות הראשונים מונחים בארון ואין בזה משום קטיגור למשה האריך שברו (גם לא בדרך משל ומליצה) דהקב"ה הסכים עמו (וצ"ע לפי רש"י דכל דבר שהוא בפנים גם בלי התנאות וריצוי הוי קטיגור, מדוע שברי הלוחות אינם קטיגור לעם ישראל שחטאו בעגל? ויש ליישב בדוחק שיהיה עם הלוחות השניות הוי ככפרה בדבר עצמו ובהו ל"א אקנ"ס וכדברי הערוך לנר, ויש לעיין).
 - 19) אסור להשתמש בסידורים וספרים שנכתבו על קלף או נייר של ע"ז או שנדפסו בשבת ויש מחמירים שגם בדפוס דיגיטלי יהיו המדפיסים יר"ש ושומרי תו"מ משום "אין קטיגור נעשה סניגור", ובה אפשר לבאר או כחיד"א שחידש שבדבר שהחוטא עצמו רוצה לכפר אמרינן "אין קטיגור נעשה סניגור" ללא כל התנאים הנזכרים בגמ'. או כמנ"א שגם בזה "אין קטיגור נעשה סניגור" הוא דרך משל ומליצה. גם לשבת או להשתמש לתפילה ולימוד במקום שהתפלל שם רשע מצינו אין קטיגור נעשה סניגור.
 - 20) טלית מצויצת המעוטרת זהב אינה קטיגור גם לא ביה"כ (וגם לא לש"ץ הדומה לכה"ג וצ"ע מדוע) היות ואינה בפנים ואינה באה לכפר בדבר עצמו, ולכן גם דרך משל ומליצה ל"א אקנ"ס.
 - 21) לבישת תכשיטי זהב ביה"כ תלויה במחלוקת הקדמונים האם יש בהן משום אקנ"ס או לא, ועדיף לא להיכנס למחלוקת ולהימנע מכך. ולנשים כהנים ולווים אין בעיה גם לא ביה"כ שכן הם לא השתתפו בחטא העגל.
 - 22) שופר מצופה זהב, תלוי: שלא במקום פיו כשר, במקום פיו פסול. ונחלקו המפרשים מדוע במקום פיו פסול? או משום שאינו קול שופר אלא קול זהב, או משום חציצה בין התוקע לשופר. והמנ"א הוסיף שבעצם נחלקו גם בעצם המציאות של הציפוי: דמטעם קול השופר הבעיה היא רק אם ציפהו בצד הפנימי ולא בצד החיצוני, ומטעם חציצה בדיק הפוך, הבעיה היא רק בצד החיצוני ולא בצד הפנימי. וי"א שאם התקיעה עוברת דרך הזהב הבעיה היא משום "אין קטיגור נעשה סניגור" וכיון שלזיכרון קאתי כפנים דמי.

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

23 בסוכות לוקחים אתרוג לארבעת המינים כדי לכפר על חטא אדם הראשון שהיה למ"ד אתרוג, ול"א בזה אקנ"ס כדברי הערוך לנר שחידש שבדבר שהוא עצמו כפרה על החטא הוא ראוי יותר לתשובה שלימה. (א"נ משום שהאתרוג נשאר עצו כפריו גם ביום השישי, יש בו תיקון לחטא החשבון של אדם הראשון ביום הראשון לחשבון עוונות בבחינת "בדבר שקלקלו בו יתקנו")

24 ראב"ע לא זכה שתאמר מצרים בלילות כשיטתו מאחר והוא גלגול של שמואל הנביא שהיה גלגול קורה, וקורה עשה ליצנות מהציצית, שבפרשת ציצית מוזכר עניין יציאת מצרים.

12. "שבע פעמים" (יט, ד). מדוע היזו על טמא מת מדם פרה אדומה 7 פעמים?

איתא במדרש אגדה שהיוו עליו 7 פעמים למען יכפר לו הקב"ה, שברא העולם בשבעה ימים.

13. כמה פרות אדומות נעשו במהלך הדורות, ומי עשאן?

איתא במדרש "לקח טוב": 9 פרות נעשו: אחת ע"י משה, אחת ע"י עזרא, שתיים שעשה שמעון הצדיק, שתיים שעשה יוחנן כהן גדול, אחת שעשה אליועני בן הקיף, אחת שעשה חננאל המצרי ואחת שעשה ישמעאל בן פיאיב.

14. במשנה (פרה פ"ג מ"ה) נמנו כל הכהנים הגדולים שעשו פרה אדומה מזמן שנצטוו עליה, ושם מבואר דבר פלא, שמן הפרה שנעשתה ע"י משה רבינו לא נעשתה פרה נוספת במשך כל תקופת ירושת הארץ וביהמ"ק הראשון, עד עזרא הסופר שהיה בתחילת בית שני. כך שפרה אחת הספיקה לעמ"י למשך אלף שנה. כיצד?

אין הדבר פלא כל כך, שהרי בשריפת הפרה היה מרבה עצים וחבילי אזוב כדי להרבות האפר, וגם היה אפשר לקחת גרגרים קטנים מהאפר ולתת בכלי גדול מלא מים, וטיפה אחת מהם מספיקה לטהר הטמא (כרמב"ם הל' פרה אדומה פ"י ה"ה).

15. כיצד פרתו של משה הספיקה למשך קרוב לאלף שנה, ואילו בזמן בית שני הוצרכו לעשות שמונה פרות במשך 420 שנה, דהיינו ע"פ חשבון בממוצע פרה אדומה אחת לכל נ"ב שנה?

וב'ערוך השולחן העתיד' (הל' פרה אדומה ס' ת, סע' כא) ביאר העניין: "ואין לתמוה על פרה שעשה משה רבינו איך הספיקה קרוב ל-900 שנה מימיו עד חורבן בית ראשון, דבאמת מעשה נסים הם, כמו שיסד הפייטן (בפר' פרה) שכל הפרות כלות ושלך לעד עומדת. ומעשי משה רבינו - מעשה נסים הם, כשמן המשחה (הוריות דף יא.) וכמעשה נסים שבמשכן, וכן באפר פרה. ומצינו שגם בימי האמוראים היה עדיין אפר פרה, כדאיתא בחגיגה (דף כה.): חברים שבגליל מטהרים יינם לנסכים, ושמנו למנחות, שמה יבנה ביהמ"ק בימיהם (רש"י נדה דף ו: ד"ה חבירא). מבואר מדבריו שמה שהוצרכו לעשות בבית שני שמונה פרות, הוא מפני שבדרך הטבע מחמת ריבוי העם לא הייתה פרה אחת מספיקה, משא"כ פרתו של משה לא הייתה בדרך הטבע, אלא מעשה נסים (אוצר פלאות התורה).

16. מדוע לא השתמשו בבית שני בפרתו של משה - מובא במדרש ב'ילקוט שמעוני' (רמז תשנ"ט): "ויקחו אליך", רבי יוסי בר חנינא אומר: רמז שכל הפרות כלות, ושלך קיימת. ובמשנה (פרה פ"ג מ"א) איתא: הכהן השורף את הפרה אדומה, בכל ז' ימי הפרישה, לפני שריפת הפרה היו מזוין עליו מאפר הפרה שעשה משה. וב'שפתי כהן' כתב דבר חידוש: "אפר פרת משה היו משליכין על כל פרה ופרה שעשו". והחיד"א (ב'פני דוד') כתב: "מעריבין קצת מאפר פרה שעשה משה, עם הפרות אחרות". אמנם לפי"ז צ"ע, כיון שפרת משה קיימת לעולם, וגם היו מעריבין מאפרה באפר כל הפרות שעשו במשך תקופת בית שני, א"כ לאיזה צורך שרפו שמונה פרות נוספות, ומדוע לא השתמשו לעולם בפרתו של משה שאפרה לא כלה?

ה'דברי יואל' ביאר: "כשנתבונן בחשבון הפרות שהקריבו ישראל, דמבואר במשנה (פרה פ"ג מ"ה) דחכמים סבירא להו דתשע פרות הקריבו ישראל משנצטוו במצווה זו עד שחרב בית השני, ונתבונן נא כי פרה שעשה משה רבינו במדבר היה מספקת להם לישראל קרוב לאלף שנה, כל זמן הליכתם במדבר, ויותר מ-400 שנה עד שבנה שלמה הבית, ו-410 כל ימי הבית הראשון, ואע"פ שהיו ישראל מרובים באוכלוסין בבית ראשון שהיו כל ישראל בא"י ומטהרין בטהרה, אע"פ"כ היה מספיק להם פרה אחת, ובמשך ימי בית שני הוצרכו לכל הפחות לחמשה פרות במשך זמן ת"כ שנה, והוא פלא. אמנם מצינו בנר המערבי שנתוספה בו הברכה, ונתרבה בדרך נס עד שמעון הצדיק, ומשם ואילך פעמים כבה ופעמים לא כבה, והייתה תלויה השפעת הברכה בקדושת הכהן המדליק. כמו כן פרה שעשה משה רבינו לגודל בחינת קדושתו והשגתו הגדולה במצווה נתרבה בדרך נס, והייתה מספקת כל השנים האלו, אבל אח"כ, (בבית שני), לא היה להם הכח הזה ובהינתן קדושה כזו, וע"כ הוצרכו להרבה פרות". מבואר מזה דאע"ג שהשתמשו בפרת משה גם בבית שני, כי היו מאפרה על הפרות שעשו, מ"מ רק מיעוט אפר לכל תשעת הפרות, אבל לא הספיקה להשתמש בה בקביעות לטהר כל טמא מת כל תקופת בית שני, דלא זכו בני"ב בבית שני שיארע להם נס שלא יכלה אפר פרת משה. וכשראו הכהנים שהאפר מתמעט, עשו פרה חדשה. כן עשו 50 שנה (אוצר פלאות התורה).

17. מתי היה אפר פרה אדומה לאחר חרבן הבית השני?

בימי האמוראים היה אפר פרה - הרא"ש (חולין פ"ח סימן ס) כתב דבר נפלא: "בימי האמוראים היו אוכלין תרומה טהורה בא"י, כי היה להם אפר פרה, כדאמרינן (נדה דף ו:): 'חבירא מדכן בגלילא'.

18. מיהו הצדיק שנטהר באפר פרה אדומה הרבה אחרי חרבן הבית השני?

האר"י נטהר באפר פרה - כתב החיד"א (מדבר קדמות מערכת א אות כס): "מי שרוצה להתקדש ולפרוש מדרכי העולם, אף בטורה גדול לא יעלה בידו, כי הטומאות חדשות גם ישנות אשר אנהנו ואבותינו בהם היו בעוכרנו, כי הטהרה מעכבת, ובכל טורח וקושי לא מעלין אלא מעט, ופשוט לי האר"י היה נטהר באפר פרה ע"י אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקדש להפליא. והגם כי לא ראיתי כתוב רמז מזה ולא שמעתי, לבי אומר לי שהרב היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרב ענוותנותו". ובהכרח צ"ל, שאליהו הנביא לקח אפר שנשתייר מביהמ"ק, והוא ידע מקומו. כי אחרי החורבן אי אפשר לעשות עוד פרה, אע"פ שמיכאל השר הגדול עדיין עומד ומקריב תמידין, מ"מ פרה אדומה אין מקריבין, כדכתב הרמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ג ה"ד) תשע פרות כבר נעשו לפני החורבן "והעשירית עושה המלך המשיח", מבואר שאחר חורבן בית שני לא תהיה עוד פרה אדומה עד שיבוא מלך המשיח וה'משנה למלך' (הל' אבל פ"ג ה"א) כתב: ראיתי מי שכתב, שכשגלו לבבל הוליקו עמהם אפר פרה" (אוצר פלאות התורה).

19. מי קיבל פרה אדומה כשכר, ובעבור מה?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

- לגוי מאשקלון בשם דמא בן נתינה נולדה פרה אדומה כשכר על כך שכיבד את אביו. (קידושין לא.)
20. "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה" (יט, ו). ארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם, סימן לכך שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו (רש"י). שאל הרמ"מ מקוצק זצ"ל: מילא ה"ארז" - מובן שצריכים לשרוף אותו, כי הוא סמל לגאווה שהאדם התגאה ונטמא. אבל את האזוב, שהוא סמל לענווה, למה צריכים לשרוף?
- גם להיות יותר מדי "אזוב" ... זה לא טוב! כי כשם שאין רשאי האדם להיות בעל גאווה, כך אין לו להיות שפל רוח יותר מדי, וכל אדם צריך שיהיו לו שני כיסים: אחד - "ואנוכי עפר ואפר", והשני - "בשבילי נברא העולם"! והאדם צריך לדעת ולתמרן בניהם, שלא יהיה מצב שהוא נהיה קיצוני מדי לצד אחד, ולכן דינה של השפלות גם להישרף!
21. מאיפה לומדים בפרשת השבוע את הכלל "רובא וחזקה - רובא עדיף"?
- התוס' בגמ' חולין דף י"א. בד"ה מלא. כתבו: דמפרה אדומה למדים דרובא וחזקה רובא עדיף, דבפרה אדומה הרוב אומר שהבחה אינה טריפה, ומאידיך יש חזקת טומאה על האדם שמזין עליו. וממה שמזין עליו ונטהר שמעינן דרובא עדיף. תמה רבי עקיבא איגר (תשובות מהדור"ט ס' קכ"ט) דבמכה אביו שחייב מיתת חנק, הרי מה שאנו יודעים שהוא אביו זה מחמת רוב (רוב בעילות אחר הבעל) וא"כ איך הורגים מדור רוב? אלא כיוון דמיד כשנולד פוסקים עליו שהוא אביו לכמה עניינים, ממילא חל עליו דין ודאי שהוא אביו אף לעניין מיתה, וכן לעניין ממון שחייב לפדות בנו בכורו ומוציא ה' סלעים לפדותו, על אף שהוא אביו רק מחמת רוב, אלא מאחר ופסקנו ע"י רוב לענין אחר, שוב הוי דינו כוודאי לכל דבר.
22. לכמה חלקים חילקו את אפר הפרה?
- ל-3 חלקים: אחד בהר המשחה שממנו כהנים גדולים מקדשים פרות אחרות, אחד בחיל למשמרת, ואחד חוץ לעזרה מתחלק לכל המשמרות ליטול ממנו בני עיררות. (רש"י)
23. מדוע בכל פרה אדומה שעשו במשך הדורות, עירבבו קצת מהפרה אדומה של משה רבינו?
- כי רק משה רבינו ידע את סוד פרה אדומה ועשה אותה לפי הכוונות הראיות, ובהרכב שחייבים בכל פרה חדשה מעט מאפר הפרה שעשה משה.
24. חידה מהרב שלמה לוינשטיין שליט"א: מי אני? ההפך מאדם, כפול מאדם, ואם תוסיף את חציו לעץ, תקבל כח אין קץ!
- מים. ההיפך מאדם - אין אדם ברבים ואין מים ביחיד, כפול מאדם - בגימטריה מים 95, אדם 45. חציו של אדם בגימטריה 45 'מה', אם נוסיף ל-'עץ' נקבל 'עצמה'.
25. היכן מסתתר 'חיטוי' בפרשה?
- "חטאת (הוא) היא" (יט, ט), פירש"י: לשון חיטוי.
26. באיזה נושא הקשור לפרשת השבוע לא אומרים דין לבוד?
- התוס' (עירובין י' ד"ה עור) כתב: הלכתא גמירי לה דבטומאה לא אומרים לבוד (כגון בטומאת אהל).
27. מי התוכח עם מי ואמר את הפסוק "אדם כי ימות באוהל" (יט, יד)?
- בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ו) מובא: משה רבינו התוכח עם המלאכים ואמר להם איך אתם רוצים לקבל את התורה שנאמר בה "אדם כי ימות באהל" וכי מיתה שייכת אצלכם??
28. "אדם כי ימות באהל" - שנינו דאין קברי עכו"ם מטמאים באהל, דאינם קרויין 'אדם'. ויש לתמוה, לפי"ז מדוע רב בנאה היה מציין את קבר אברהם אבינו, הרי אין בן נח קרוי אדם?
- א. ותיריך תוס' (ב"ב דף נ"ח). דאברהם נקרא 'אדם', דכתיב 'האדם הגדול'.
- ב. והרמב"ן מתרץ: שאדם הראשון ואברהם אבינו למדו תורה, ומפני כבודם ציינו קברם, ולא מפני טומאת המת. אולם לדברי המבי"ט (ח"ג ס' כ"ב ד"ה תשובה) דטומאת מת תלויה במי שניתנה לו תורה, וכיון שמבואר בגמ' (ע"ז דף ט). וברש"י (יומא כ"ח ד"ה שבע) שהתורה ניתנה לאברהם אבינו. יש ליישב דלכך ציינו מערת אברהם אבינו, כיוון שניתנה לו תורה, ומטמא באוהל (חבצלת השרון).
29. "אדם כי ימות" (יט, יד). מי שנשכר לומר קדיש לנפטר ואח"כ מת אביו, האם יכול לומר קדיש אחד לשניהם?
- בשו"ת מהראנ"ח (ח"א ס' ע"ג) נשאל אודות אשה שציוותה לשלם סכום נכבד מירשתה לר' יוסף שיאמר עליה קדיש, ובאותו פרק מת אביו של ר' יוסף, וכתב ע"ז, ואע"פ שבאותו פרק מת אביו של ר' יוסף והוא אומר עליו קדיש כל י"ב חודש, אלא שהיה מכווין באמירתו לקיים גם צוואת הזקנה הנפטרת ולעילוי נשמתה, הרי קיים תנאה. וכן כתבו הפוסקים מי שקיבל עליו להתענות שני וחמישי, וחלים ימים אלו בתענית ציבור יצא יד חובתו. וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"ב ס' כ"ט) כתב כעין זה, גביר אחד שכר מניין שיתפללו בביתו אחר מותו ושכר לו אחד שיאמר קדיש עבורו, ואח"כ מת אביו של האחד הנ"ל שהשכיר אותו לומר קדיש, וכתב דבבית הגביר אין רשות לאף אחד לומר קדיש עבור אחר, א"כ הקדיש עולה רק עבור הגביר. ואני מוסיף דלפי דברי ה"נתיבות" (ח"מ ס' רצ"א ס' ק"י"ב וס' של"ג ס"א) והריטב"א (ע"ז ע"א). דשכירות פועל נקנה בכסף לבד ואינו יכול לחזור, א"כ כיון שכבר זכה בו המשכיר הרי הקדיש עולה עבורו, ואם רוצה לקיים כיבוד אב יאמר אח"כ קדיש עבור אביו. ומסיק: כי גם בלא כוונה מזכה אבא בכל המעשים טובים ותפילותיו, עכ"פ בנידון דידן שהסכים אביו בחייו שישכיר את עצמו אצל הגביר, וגם מיתה שכיח, היה לו להתנות, לכן השכירות קיים. וכן ה"דובב מישרים" (שו"ת ח"ב ס' ט"ו) כתב: דכל קדיש שאומר עולה לכל אחד ואחד אם כוונתו שיעלה לטובת שניהם. וכן מבואר ברמ"א (יו"ד סימן שע"ו) שאומר קדיש בעד כל מתי ישראל, ואע"פ שנגרע קצת החשיבות מהראשון אם כלל אותו ביחד עם השני, מ"מ אין לחוש לזה ויכול לומר קדיש גם בעבור השני. וכן ה"אגרות משה" (יו"ד ח"א ס' רנ"ד) כתב אודות השמש שמתפרנס מאמירת קדישים על נפטרים שאין להם בנים, וכתב שיכול לקבל עליו לומר קדישים באופן שיכול לומר קדיש אחד לכל הפחות לכל נפטר, רואים דהוא סובר שאין יכול לומר קדיש אחד לכמה נפטרים. וה"דובב מישרים" בשולי המכתב כותב כיון

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

דעיקר קדיש הוא הכוונה לטובת הנפטר, י"ל דאם אמר עבור ב' אנשים, א"א שיהא הכוונה עבור שניהם, וכמבואר בראב"ד שאין אדם יכול לכוון ב' כוונות בפעם אחת. וכעין זה כתב בשו"ת נטע שורק (או"ח ח') שיאמר אל מלא רחמים בעבור כל מת נפרד (מעדני אשר).

30. "אדם כי ימות באהל" (יט, יד). האם מותר ללמוד ליד אשה שמתה?

איתא בשו"ע (או"ח ס' כ"ג) אסור להיכנס לבית הקברות עם ציצית משום לועג לרש. וכן איתא בשו"ע (יו"ד ס' שס"ז סק"ג) אסור ללמוד ולהתפלל ליד קבר. יש לדון בלוייה של אשה האם יש אסור ללכת עם ציצית או ללמוד, או כיון שאשה אינה חייבת בציצית ותלמוד תורה אין לועג לרש, אע"פ שהייתה מקיימת. והנה הצ"ח (ברכות ג: וכן י"ח). כתב דאף בלוייה של אשה ובקברה אסור ללבוש ציצית וכן אסור ללמוד, דשייך נמי לועג לרש דלא חילקו. אבל ב'ישועות יעקב' (או"ח ס' ע"א סק"ו) כתב בשם חידושי מהריט"ץ, דהא דאסור לקרוא ק"ש ולהניח תפילין בתוך ד' אמות של מת, היינו מי שהיה חייב במצוות אלו בעת שהיה בחיים, ואחר מיתתו נעשה חפשי מהמצוות, אז הוא לועג לרש, אבל אשה וקטן שפטורים מק"ש בחייהם אין זה לועג לרש. וה"פרי מגדים" (או"ח ס' כ"ג מובא ב"משנה ברורה" שם) הביא את דברי המהריט"ץ וכתב דאע"ג דגבי קטן חיישינן ללועג לרש אף דפטור ממצוות, דחיישינן שמא גלגול אדם גדול בתוכו, לכך אסור לקרוא ק"ש וללכת עם ציצית בתוך ד' אמות קברו, משא"כ באשה לחוש שמא גלגול של איש בתוכה לא חיישינן (מסתמא כוונתו ע"פ מה שכתב האר"י בשער הגלגולים הקדמה ט' דלאו מילתא דשכיחא שיתגלגל הזכר בנקבה) (מעדני אשר).

31. האם מבטלין תלמוד תורה כדי לטפל באשה שמתה?

איתא בגמ' מגילה (כ"ט. וכתובות י"ז). מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, ולמי שלמד ושנה ולימד, אין לו שיעור כמה צריכים ללוותו. יש לדון באשה שמתה אם מבטלין ת"ת עליה כמי שקורא לומד ומלמד. והנה הרא"ש (כתובות י"ז). מביא ב' שיטות, לשיטה אחת כמאן דלא קרי ותני, כיון דסוף סוף אינה לומדת, ולשיטה שניה כיון שאינה מצווה לקרוא, אין לזלוזלי בה מפני חסרון קריאה, כיון דלא נצטווית, וגם כיוון דדואגת ללימוד בעלה ובניה, ראויה לכבוד כמאן דקרי, תני, ומתני (מעדני אשר).

32. היכן מסתתר 'נפתלי' בפרשה?

"נפתלי" (יט, טו), פירש"י: לשון מחובר וכו', וכן "נפתולי אלוקים נפתלתי" (בראשית ל).

33. "או בקבר" (יט, טז). אדם של"ע קטעו לו את ידו או את רגלו האם חייבת קבורה?

כתב הרמב"ם (הל' אבל ב"ב ה"ד): אין הכהן מטמא לאבר מן החי מאביו. ובספר "יד המלך" כתב: אולם גוף ענין זה לא נודע לנו, גם רבותינו הראשונים לא הורו לנו דאבר הפורש מאדם חי צריך קבורה, דאבר המת ידענו דצריך קבורה, דכתיב (דברים כ"א כ"ג) "כי קבור תקברנו ביום ההוא", אבל אבר הפורש מאדם חי, מנא לן דצריך קבורה, ואם אינו צריך קבורה למה יטמא הכהן בקבורתו. ומסיק: נראה לי להסמיך דין קבורה לאבר הפורש מאדם חי, ממדרש רבה (פ"ס) ב'פיתח, דנענש על אשר לא רצה ללכת אל פנחס להתיר לו נדרו, שמת בנשילת אברים, ובכל מקום שהיה הולך היה נישול ממנו אבר, והיו קוברים אותו, הרי לך דקבורה שנאמר ב'פיתח אחר מותו הולך גם על האברים אשר נקברו בחייו, וממילא חיוב הקבורה של אבר הפורש מחיים, הוא כחיוב קבורת כל גופו לאחר מותו, רואים שיש חיוב קבורה לאיברי אדם מחיים. אבל אחרונים חולקים ע"ז: דה"שבות יעקב" (שו"ת ח"ב ס' ק"א). וה"אמרי ישר"ל" (שו"ת ח"ג' קכ"ה) נשאל באחד שיש לו מכה ברגלו, והוצרך לחתוך רגלו, אי מחויב לקבור אותו אבר, ומסיק: דאינו חייב לקבור. ומביא ראיה: מהא דאמרינן בגמ' ב"ק פ"ה. האי צער ובושת יש דמתביישים לקחת בשרו ולזורקו לכלבים, הרי דאינו מחויב לקבורם. וכן ה'נודע ביהודה' (שו"ת תנינא יו"ד ס' ר"ט) נשאל אודות כהן שנחתכו רגליו ויש עליהם בשר שטמא, האם רשאי הכהן לשאת אותם כדי שיכמרו רחמי הציבור עליו, ומסיק דאסור. אבל באבר מהחי שאין מצוה של קבורה, והקבורה היא להציל מהטומאה, פשיטא שאין היתר להיטמא להם. להלכה: כתב ב"גשר החיים" (ח"א פט"ז סק"ב) כשנחתך אבר מאדם חי, אין מצות קבורה על אותו אבר, אולם בכל זאת קוברים אותו משום טומאה. וכן כתב בתשובות והנהגות (ח"א ס' תתע"ז) שאין מצוות קבורה באבר אחד, רק משום תקלת טומאה לכהנים קוברים, ובמקומות שאין כהנים אין צריך קבורה, ועיין במהרי"ל דייסקין (קונטרס אחרון ס' קפ"ח) דאף דאין צריך קבורה יש מנהג לקברו עם המת, וברש"י גיטין כ"א: משמע שאין צריך קבורה (מעדני אשר).

34. "מעפר שרפת החטאת" (יט, יז). מדוע כתוב עפר ב-ע' שפירושו חול, ולא אפר ב-א' שפירושו שאריות שרפה?

א. ללמד שאם הקדים במי סוטה עפר למים – כשר.

ב. אם כתוב במפורש 'שרפה' אין לטעות שהכוונה לחול, ואפשר לכתוב גם ב-א' וגם ב-ע'.

35. "זמת שם מרים" (כ, א). מדוע נסמכה מיתת מרים שהיתה בסוף ה-40 שנה במדבר, לפרשת פרה אדומה שעשו בשנה

השנית לצאתם ממצרים בתחילת ה-40 שנה?

לומר לך כשם שקרבנות ופרה אדומה מכפרין, אף מיתת הצדיקים מכפרת. (רש"י)

36. באיזה תאריך בדיק נפטרה מרים הנביאה?

ב-י' בניסן שנת 2488 לבריאת העולם.

37. מדוע לא כתוב שעמ"י בכו על פטירתה של מרים ועסקו בקבורתה?

א. חששו להיטמא כיון שהיה סמוך לפסח ולא יספיקו להיטהר עד הרגל. (וצ"ע שבאותה שנה לא עשו הפסח, ושמא מתוך חשקם למצווה חשבו אולי יצווה ה' על הפסח באותה שנה)

ב. לא ידעו שנפטרה מחמת צניעותה, ורק לאחר שעבר זמן האבלות, וכבר קברוה משה ואהרן, ידעו.

ג. מובא במדרש שמות רבה (א, יז) 'עזובה' זו מרים ולמה נקראת שמה עזובה שהכל עזובה, וכו'. ותמת עזובה מלמד שנחלית ונהגו בה מנהג מתה וגם כלב עזבה. א"כ מוכח מהמדרש שלאר שמרים נצטרעה בני"י נתרחקו ממנה, ואולי בגלל זה לא ידעו שמתה.

ד. מאחר שהיו עסוקים בצער שאין להם מים לשתות - לא השגיחו במיתת הצדקת.

ה. מאחר והיתה האישה היחידה שמתה במדבר כל ה-40 שנה, לא האמינו שהיא מתה, או שחשבו שאם היא מתה כנראה חטאה גדול ולא מגיע לה כבוד.

ו. אין הכתוב משמיע דבר שאין בו שום חידוש.

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

38. בכמה אנשים לא שלט מלאך המוות ומתו בנשיקה ע"פ השכינה?
 "ותמת שם מרים" - ב'ו' לא שלט מלאך המוות ומתו בנשיקה ע"פ השכינה: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן ומרים (ב"ב י"ז).
39. "ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה" - פרש"י: "מכאן שכל מ' שנה היתה להם הבאר בזכות מרים, וכיוון שנסתלקה - נסתלקה הבאר. מה הטעם שזכתה מרים לבאר?
 א. אומר רבינו בחיי: בשביל שעשתה מעשה טוב על המים, בגלל שדאגה למשה כשנזרק ליאור.
 ב. עוד סיבה אומר המדרש: "לפי שהייתה מטבלת בנות ישראל לטהרתן, לכן זכתה לבאר מרים".
40. "ולא היה מים לעדה" - ה"תורה תמימה" מביא את הגמ' (תענית דף ט.): א"ר יוסי ב"ר יהודה, באר ניתן לישראל בזכות מרים. מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה" (תענית ט.). ובגמ' (ב"מ פ"ו): בשכר שאמר אברהם למלאכים "וקח נא מעט מים", זכו לבארה של מרים. והקשה המהרש"א: א"כ מה זה שאמר כאן דהבאר ניתן בזכות מרים, אחרי דאברהם זכה עוד לזה, וגם מה טעם שנקרא 'בארה של מרים'?
 א. ותרץ: בזכות אברהם לבד, היו זוכין בזה רק לשעה, ורק בזכות מרים זכו לכך במשך 40 שנה שהיו במדבר. וצ"ל דמה שכתב לכל מ' שנה לאו דווקא הוא, דרא משמתה מרים נפסק הבאר, כמבואר כאן, ועדיין לא תמו 40 שנה, אלא כוונתו לכל זמן שהייתה חיה. (אבל דבריו דחוקים, דמניין להגדיל זכות מרים מזכות אברהם לומר שבשבילו היו זוכים רק לשעה?!)
 ב. ונראה דהפ' "זכו לבארה של מרים", זכו שיצאה מהם מרים שבשבילה זכו לבאר, והכוונה שכמו שהיה אומר "זכו למרים שבזכותה ניתן הבאר", וכן יש לפרש מה שכתוב שם בשכר "חמאה וחלב" (שנתן לאורחיו) זכו למן, אע"פ דמבואר שזכו למן בזכות משה, וכן מה שכתוב שם בשכר "והוא עומד עליהם" זכו לעמוד הענן, אע"פ שכאן מבואר שבזכות אהרן זכו לזה. וצריך גם לפרש על דרך שכתבנו שבשכר שעשה אברהם מה שעשה זכו בניו שיצאו מהם משה ואהרן, שבזכותם ירד המן וליווים ענני כבוד.
41. מדוע מרים הנביאה לא זכתה להיכנס לארץ? הרי הנשים לא חטאו בעגל ובמרגלים, ולא לא חטאה עם אחיה משה ואהרן במי מריבת קדש?
 א. מפני הבאר שנתנה בשבילה, שלא היה אפשר לה שתהא קיימת והבאר שנתנה בזכותה מסתלקת.
 ב. דבר אחר, מפני שהיא שווה למשה ולאהרן בגדולה, ששלשתן היו פרנסים טובים לישראל, שאינו בדין שיסתלקו ומרים קיימת, לכך קדמה תחלה ומתה (מדרש אספה)
42. מדוע כשאדם מת שופכין את המים בשכונת המת?
 א. שידעו הכל שיש מקרה מוות, ולא יהיה מודיען בפה כמוציא דיבה
 ב. לפי שמלאך המוות מפיל במים טיפת דם המוות, וזוהי סכנה לשתייית המים. (כלבו)
43. איזו מכה מעשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים מסתתרת בפרשה והיכן?
 מכת דבר, שנאמר: "בגוע אחינו" (כ, ג), ופירש"י: במיתת אחינו בדבר.
44. "לא מקום זרע" (כ, ה). התוס' (חולין פ"ח: ד"ה אלא) כתבו: כשהיו ישראל במדבר, הייתה האדמה מצמיחה. והקשה הרש"י: הלא נאמר "לא מקום זרע", ותרץ: תלונתם הייתה שלא מצאו זרע לזרוע, וכן על שלא יכלו להתמהמה שיגיע זמן הזריעה, אלא ע"פ ה' ייסעו ויחנו, וכשזרעו לא המתינו לזמן הקציר, ויגיעתם הייתה לריק, ובאמת לא התלוננו על טיב האדמה. ודבריו תמוהים מהמדרש (תנחומא פ' קדושים) שכשישראל יצאו ממצרים והיו מהלכין במדבר, והעלה להם הבאר, והיה כל שבט עושה לו אמת המים ונוטע בו תאנים ורימונים, ועושים פירות בני יומן כשם שהיה מתחילת בריאת העולם, הרי שזרעו ואף קצרו ויגיעתם לא הייתה לריק?
 א. יש שתרצו, כי כל הנס שזרעו וצמח בו ביום, היה כשהיתה להם באר מרים, אולם לאחר פטירת מרים, כשנסתלקה הבאר, לא היה להם נס זה, לכן התלוננו 'לא מקום זרע'.
 ב. וה'חנם סופר' כתב: דברי תוס' שהיה מצמיחה, זהו מאכל בהמה ולא אדם.
45. מדוע ה"גפן" מוזכרת תמיד לפני ה"תאנה" בשבעת המינים, וכן במיכה (ד, ד) "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", ואילו בפרשתנו כתוב שכני ישראל אמרו (כ, ה) "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון"?
 כתב ה"בעל הטורים": כיון שפרשה זו נסמכה לפרשת פרה, דבא לרמזו שהיו לוקחים עצי תאנה בשביל המערכה של שריפת הפרה.
46. "קח את המטה" (כ, ח). איזה מטה?
 א. מטה שבו עשה הנסים (תרגום יונתן).
 ב. מקלו של אהרן (חזקוני).
 ג. מטה של משה, בו חקוק שם המפורש (אור החיים).
47. לאיזה צורך ייקח המטה?
 א. אם הסלע לא יוציא מים ע"י דיבור, הכהו (תרגום יונתן).

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

- ב. כדי להכות בסלע (בכור שור).
 ג. נצטוו להוציא מים במכה ובדבור (אבן עזרא מרבי משה הכהן).
 ד. עצם הימצאות המטה תסייע בעשיית הנס (דרשות הר"ן דרוש ח).
 ה. כדי להראות בו קשי מרי שלהם (רשב"ם).
 ו. לאחר שנהפך הסלע למים, יוציא משה אותם המים להם במטהו לשבטיהם (ספורנו).
 ז. ה' נתן כוחו במטה לעשות על ידו כל האותות בהיותו בידו, אף שלא ישתמש בו (רבי אליהו מזרחי).
 ח. לומר לישראל, שכשם שהוציא ה' ממקלו ציצים ופרחים במטה אהרן, כך יוציא מים מצור החלמיש (כלי יקר).
 ט. להראות שבא ברשות ה', ויש בידו כח עליון (אוה"ח).
 י. בתוך כל סלע יש מים, רצה ה' שמושה ידבר לסלע שירוקן מימיו ויהא סלע יבש, ויכה משה בסלע היבש ויהפכנו למים (מלבי"ם).
48. מנין נלמד מפרשת השבוע שברכת חתנים בעשרה?
 "והקהל את העדה" (כ,ח). אמר רב נחמן, אמר לי הונא בר נתן תנא: מנין לברכת חתנים בעשרה, רבי אבהו אמר מהכא "במקהלות ברכו את אלוקים" פ' מקור ישראל, ועל ברכת מקור צריך קהל, והיינו עשרה, כמו "הקהל את העדה". ואין הקהל בפחות מעדה, ועדה עשרה כדי לפינן מעדת מרגלים (כתובות דף ז:).
49. "ודברתם אל הסלע" (כ, ח). לאיזה סלע ידברו?
 א. לסלע שהודעתיך (אבן עזרא).
 ב. הצור המוזכר בפר' בשלח (בכור שור).
 ג. סלע של בארה של מרים (רש"י תענית ט).
 ד. סלע שהיה סמוך למחנה (רמב"ן ובאב"ע).
50. מה ידברו?
 א. 'ודברתם' פרושו - להכות (אבן עזרא).
 ב. שנה עליו פרק אחד (ילקו"ש).
 ג. בפני הסלע תאמרו לבני ישראל שאני נותן להם מים (בכור שור).
 ד. תאמרו בשמי 'כה אמר ה' הוצא מימך' (פסיקתא זוטרתיא).
 ה. צו הסלע להוציא ולאבד מים המצויים בתוכו מכבר (מלבי"ם).
 ו. תאמרו הלכה ומוסר לעם בפני הסלע, שידעו איך לנהוג לדורות בצרה ותענית (העמק דבר).
51. מדוע בפרשת חוקת ה' אמר למשה לדבר אל הסלע, ואילו בפרשת בשלח במקרה דומה, ה' אמר למשה להכות את הסלע?
 כשם שנער בילדותו מכין אותו ע"מ לחנכו, וכשמגיע לפרקו מדברים עמו, כך ציווה ה' למשה בתחילת שהותם במדבר להכות, ובסוף שהותם במדבר לדבר, ומזה ילמדו מוסר לעצמם.
52. "והשקית את העדה ואת בעירם" (כ, ח). מי קודם למי באכילה ושתייה, האדם או הבהמה?
 לענין שתייה - האדם קודם לבהמה, דכתיב "והשקית את העדה ואת בעירם" - העדה תחילה ואח"כ בעירם. וכן בעבד אברהם - "גם אתה שתה" תחילה, "וגם גמלך אשקה". אבל לאכילה הבהמה קודמת, דכתיב "ויתן תבן ומספוא לגמלים", ואח"כ הוא אכל, וכן כתיב "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", ואח"כ "ואכלת ושבעת". וכך נפסק להלכה (סימן קס"ז סק"ב במשנה ברורה).
53. "והשקית... ואת בעירם" (כ, ח), מכאן שהקב"ה חס על ממונם של ישראל (רש"י מתנחומא). באלו מצוות מצינו שחכמים אמרו לצמצם בהן, לפי שהתורה חסה על ממונם של ישראל?
 (1) השופרות שתקעו בביהמ"ק בתעניות, היה פיהם מצופה כסף, והתורה חסה על ממון ישראל. ושופר של ר"ה שבמקדש היה פיו מצופה זהב, דכבוד יו"ט עדיף.
 (2) הקלפי שבה היו גורלות שני השעירים ביה"כ, הייתה של עץ, ולא של כסף או זהב, כי התורה חסה על ממון ישראל. ולא אמרו כבוד יו"ט עדיף, דהקלפי אינה אלא ממכשירי הקרבן.
 (3) המחטה, שבה היה הכהן חותה את הגחלים, לא הייתה של זהב, אלא של כסף, והתורה חסה על ממון ישראל, וחתית גחלים שוחקת הכלי ומחסרתו. ומ"מ ביה"כ היה חותה בשל זהב, משום חולשתו של כהן גדול, שטורה הוא לערות מבלי אל כלי, ולא הששו להפסד מועט של שחיקת הזהב יום אחד בשנה.
 (4) במנורה הוצרכנו לימוד מיוחד שגם פי הנרות, במקום שהפתילה דולקת, יעשו מזהב טהור. שלא נאמר הואיל ופיות הנרות משחירים, יעשו אותם מזהב כל שהוא ולא מזהב טהור, או שיעשו ממתכת ולא מזהב, כי התורה חסה על ממונם של ישראל.
 (5) דרישה וחקירה בדיני ממונות - אע"פ שמדאורייתא דיני ממונות ודיני נפשות בדרישה וחקירה, מצווה לדרוש את העדים ולחקרם ולהרבות בשאלתם, תיקנו חכמים שדיני ממונות אינם צריכים דרישה וחקירה, כדי לחוס על ממון ישראל, שלא יפסידו המלווים ע"י החקירות, וימנעו מלהלוות, שמא יכפור הלווה והעדים יטעו ולא תהא עדותם מכוונת ויפסידו.
 (6) בלחם הפנים דרשו: ולקחת סולת ואפית אתה, מלמד שניקחת סולת מהשוק, ומנין שאפילו חיטים ייקח ויעשה מהן סולת, ת"ל 'ולקחת' מכל מקום, יכול אף בשאר מנחות כן, ת"ל אותה, זו נלקחת חיטים ואין שאר מנחות ניקחות חיטים. ופירשו בגמ': מפני החיסכון הקלו בלחם הפנים, ששכיח בכל שבת, ויש בו עשירים וארבעה עשרונים, לפיכך ניקח חיטים, שהסולת הניקחת מהשוק יקרה מאד, שהתורה חסה על ממון ישראל.
 (7) המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך, קל וחומר ממנורה: מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך, מנחות שהן לאכילה - אכילת המזבח - אינו דין שיטענו שמן זית זך, ת"ל: זך כתיב למאור ואין זך כתיב למנחות, ולא שיהיה זך וכתית פסולים למנחות, אלא מפני החיסכון, שהמנחות

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

הן מרובות וצריכות שמן הרבה, ואילו היה צריך לחזור במנחות אחר זך וכתית כמנורה היו מפסידים שהיו לוקחים ביוקר, שהתורה חסה על ממונם של ישראל.

8) בהקדשות ובחרמים אמרו: לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, דדרשו: "אך כל חרם אשר יחרם איש לה" "מכל אשר לו" - ולא כל אשר לו, מאדם ולא כל אדם, מבהמה ולא כל בהמה, ומשדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו. אמר ר' אלעזר בן עזריה, מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו, על אחת כמה וכמה שיהא אדם חס על נכסיו שלא יזבזבם להדיוט, אלא כל המפזר ממונו במצוות - אל יפזר יותר מחומשו. דאף קרבנות שאדם חייב בהם, חסה תורה על הממון ואמרה שביא כפי מסת ידו, שנאמר "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך". ק"ו לדברים שלא נתחייב אלא מהמת נדרו, שלא ידור אלא כראוי לו.

9) בקרבנות אמרו: ראויים היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ושעה. שכל שעה בספק חוטאים עומדים - אלא שחס הכתוב על ממון ישראל.

10) מאכל אדם - אין מאכילים אותו לבהמה, כי התורה חסה על ממון ישראל.

11) באיסורים מסוימים מדרבנו - יש שהקלו בהם משום הפסד ממון, לפעמים בהפסד מרובה דווקא, ולפעמים אף בהפסד מועט, וכן בהוראת איסור והיתר, במקום שיש מחלוקת בדין ולא הוכרעה ההלכה לאיסור, יש שסומכים על היחיד כנגד הרבים בהפסד מרובה. יסוד ההיתר הוא מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל. וכתבו הראשונים (ספר הפרדס) שכשם שאנו מצווים שלא להתיר האסור, כך אנו מצווים שלא לאסור המותר, כדי שלא להפסיד ממון ישראל, וכל שבאה הוראה לפני חכם ואפשר לו להתיר ברוחה, אין לו להתחסד אחר חומרות יותר מדאי ולא יחוס על ממונם של ישראל, שאף התורה חסה על ממונם של ישראל". וכן במקום שיש ספק איסור דרבנו, אין לאבד ממון ישראל, שהוא ודאי דאורייתא, משום ספק דרבנו" (אנציקלופדיה תלמודית ערך 'התורה חסה').

54. "ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ויאמר להם שמעו נא המורים" (ב, י). אמרו חז"ל: לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות (ספרי מטות). והנה דעת הרמב"ם שחטאו של משה היה בשביל שכעס ואמר "שמעו נא המורים", ולכן לא נכנס לארץ. ונשאלת השאלה, הרי הכתוב אומר: "יען לא האמתים בי להקדישני", ומשמע שהחטא היה בשביל שלא עשו כפי שהקב"ה ציווה לדבר אל הסלע, אלא הכהו?

מסביר רבי מרדכי בנעט זצ"ל, שבעצם, שתי הדעות נכונות; באמת היה העונש על שהכה את הסלע ולא דיבר אליו, אבל זה אירע בגלל שכעס ואמר שמעו נא המורים. דהנה משה סבור דכיוון שהשיכנה מדברת מתוך גרונו, אם יאמר לסלע לתת מימיו, אז הקב"ה בעצמו המדבר והנותן, ובני ישראל היו צריכים לקבל מים ע"י שליח, כדאיתא בגמ' ב"ב (פ"ו). תחת "יוקח נא מעט מים" שהיה ע"י שליח. ולכן בחר לעשות רצון ה' להכות בסלע, שיהיה ע"י שליח. אך כיוון שבא לכלל כעס, וכל הכועס שכינה מסתלקת ממנו (פסחים ס"ו), ושוב לא הייתה מדברת מגרונו, א"כ אפילו היה מדבר אל הסלע, היה זה ע"י שליח, ולא היה צריך להכות בסלע, ושפיר היה החטא ע"י שכעס והכה בסלע. וכך כתב בספר "חונכת התורה".

55. "שמעו נא המורים" - פרש"י: שוטים, מורים את מוריהם. שאל רבי אברהם מרדכי, האדמו"ר מגור: מדוע צריכים אנו לשני פירושים למלה "המורים", גם שוטים וגם מורים את מוריהם?

ותירץ הרבי: שני הפירושים הללו, פירוש אחד להם. וכך איתא במסכת אבות (ד א): "איזהו חכם הלומד מכל אדם", מכאן שאדם שלא הפיץ ללמוד, בוודאי שאינו חכם אלא כסיל! הגרוע מכל, הוא אדם הרוצה ללמד את מוריו. חושב עצמו לפיקח ואינו מוכן ללמוד מאדם, אדם זה הוא שוטה! לכך פרש"י: "שמעו נא המורים" - שוטים - מפני שמורים את מוריהם (וקראת לשבת עונג).

56. "וירם משה את ידו ויך את הסלע" (ב, יא). תמה ה"גן רוח" על הפייטן בתפלת הגשם שאמר "סגולתיך עת צמאו למים, על הסלע הך ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים", הלא הכאת הסלע היה חטא משה רבינו, ואיך מזכיר הפייטן זאת - שבזכותו יתן לנו ה' גשם?

א. בחטא זה מסר נפשו על ישראל, שמשוה רבינו ידע שאם ידבר ויתן הסלע מימיו, סלע זה לעולם יהיה קטרוג על ישראל, שמה סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר ואינו מקבל שכר ועונש, ואעפ"כ עושה מצות ה' באמירה בלי הכאה, ישראל ששומעין ומדברין ומקבלין שכר ועונש כל שכן שהיה להם לשמוע למצות ה' אפילו אם רק ידבר ומצוה עליהם בלי הכאה, וידע משה שישראל עם קשה עורף הוא, ואם לא שיכים ה' לא ישמעו בקולו, כמו שאמרו ז"ל, יפה עניות לישראל (חגיגה ט): ומלך קשה כהמן הם צריכים פעם בפעם, לכן מסר נפשו ואמר מוטב שיתלה הקב"ה הסרחון בי ולא יהיה תמיד קטרוג על ישראל והכה הצור ונתן מימיו, וכך ישראל עושין כשיכים ה' הלילה - ישו בו אליו ויעשו מצוותו, אבל אינם במדרגה גדולה שיעשו מצוות בכל פעם רק ע"י דיבורו, וא"כ רואים צדקתו שמסר נפשו בעד עם קדוש, לכך מתפללים "בצדקו חון חשרת מים" (שו"ת תורת חיים להגרי"ח זוננפלד ס' ק"ח).

ב. ע"פ מה דתמהו למה צווה לקחת המטה אם היה לו להוציא בדיבור, אלא היה ב' ציונים: המים הטבעיים יוציא בדיבור, והמים שאינם טבעיים יוציא בהכאה, והתפילה על המים שאינם טבעיים שהכה (דברי חנוך על גן רוח).

ג. מה שאנו מתפללים שיביא הקב"ה גשם בזכות משה זה בהכאה ראשונה (בפ' בשלח פי"ז-י"ח) "הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם". אבל קשה: דהא ע"י ההזכרה שמשוה הכה הסלע נזכר ממילא גם חטא ההכאה על הסלע בפעם השניה (בפ' חוקת), והסגיגור נהפך ח"ו לקטיגור (ציץ אליעזר). ותמה המעדני אשר דהיה להתפלל כלשון הפסוק על הצור הכה ולא על הסלע.

ד. בדרך הדרוש אמורים: שחטאים ועוונות של אנשים כמו משה רבינו, הם הרבה יותר טובים ומעולים מהמצוות שלנו...

57. "ויצאו מים רבים ותשת העדה" (ב, יא). מבואר בשו"ע (או"ח הל' ברכות פירות ר"ד ז') דאין מברכין על שתיית מים, אלא כששותה אותם לצמאו, דאז נהנה מהמים. ויש לעיין מה דין הברכה באופנים אלו: א. השותה מים כדי לבלוע תרופה, והוא נהנה מעט מהמים, כגון שהוא צמא קצת. ב. איש שמטעמי בריאות צריך להוריד משקל גופו, ולכן צריך לשתות כמות מרובה של מים, אבל באמת אין לו שום הנאה מהמים, דהיינו דלולי סיבת הורדת משקלו לא היה שותה כלל. ג. חזן או בעל מנגן ששותה מים כדי שקולו יהיה צלול, ובאמת אין לו שום הנאה גופנית מזה. ד. מי ששותה מים קודם התענית כדי שלא יהיה צמא בתענית, אבל עכשיו אינו צמא להם כלל. ה. מי שעושה התעמלות, וכשגופו מתחמם הוא שותה מים כדי לצנן גופו ואבריו.

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

להלכה: א. אם הוא נהנה קצת מהמים, כגון שהוא צמא קצת, - צריך לברך עליו. ב. מי שהוא שותה מים כדי להוריד משקל, ואין לו שום טעם במים, לא יברך על המים. ואם אין כוונתו בשתייתו להוריד משקלו, רק שהוא שותה הרבה כדי שלא יהיה רעב לאכול, נראה דיברך. ג. חזן או מנגן ששותה מים כדי להציל קולו, אבל באמת אין לו שום הנאה מהמים, לא יברך. ד. השותה קודם תענית כדי שלא יהיה צמא - נחלקו הפוסקים מה דינו, ואם שם במים דבר מתוק - יכול לברך. ה. השותה כדי לקרר גופו, יש לברך. ולמעשה יש ליתן דבר מתוק למים כדי שתהיה לו הנאה (הפרשה בהלכה).

58. "יען לא האמנתם בי להקדישני" (כ, יב). מה היה חטאם של משה ואהרן?

- א. אילו דברתם לסלע והוציא מים, היו בני' אומרים 'מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דיבורו של מקום, קל וחומר אנו' (רש"י).
- ב. שאמרו 'נוציא לכם מים' ולא אמרו 'יוציא ה' (רמב"ן).
- ג. לא קדשו את ה', כי העם חשבו שמשו מעצמו עושה את הנס ('באר יצחק' בשם אבן עזרא).
- ד. בני' חשבו שמשו אמר שאין גם בכח ה' להוציא מים מן הסלע (אבן עזרא בשם רבי משה הכהן).
- ה. בדברי משה שאמר "שמעו נא המורים", ובכך שהכה פעמיים, גרם שחשבו שבמקרה יצאו מים, ולא מאת ה' היא.
- ו. שעשו מופת האחרון דומה לראשון (שהוציאו מים בהכאה ולא בדבור) ואין מופתיו של ה' דומים זה לזה (פסיקתא זוטרתא).
- ז. שלא הוציאו מים מהסלע שאמר להם (פסיקתא זוטרתא).
- ח. שאמר לעם הנבחר "שמעו נא המורים" ('אבן עזרא' בשם יחיד).
- ט. שאמרו שלא יוכל ה' להוציא מים מהסלע, אלא א"כ ירד עליו באש להמיס הסלע (רד"ק תהלים קו).
- י. אם היו מדברים, היו כולם נוכחים שזה נס שלא ייתכן כלל בדרך הטבע (ספורנו).
- יא. גרם שיחשבו שמהסלע הראשון לא יוכל ה' להוציא מים, ולכן חיפש סלע אחר (צרוך המור).
- יב. כשהיה להם ספק אם לדבר או להכות - היה להם לדבר, ויתקדש שמי, והיה כל העם צדיקים ומחליטים אמונת ה' בלבם, והיה משה נכנס לארץ ובונה המקדש, ולא היה חשש שימותו בני' אם לא יוכל להיחרב המקדש. והיה לו לבטל החשש שהסלע לא ייתן מים בגין עצם האמונה שהיו צריכים לעשות (אור החיים).
- יג. שלא הוציא מעצמו מים מהסלע לצורך בני', אלא היכה לצווי ה' ('משך חכמה' בשם 'בעל העקרים').
- יד. שחשבו שעשה את הנס במטה דרך כישוף (כלי יקר).
- טו. נענש על ששינה מדברי ה' והכה במקום שהיה לו לדבר (מלבי"ם).
- טז. שברחו לאהל מועד מפני העם, ולא עמדו בפרץ לומר להם 'מדוע תריבו עם ה' (מנחה בלולה).
- יז. ע"י שהיו שונים פרק והלכה ליד הסלע - הייתה שכניה שורה, ומוציאה ממנו מים, והם גרמו שלא יראו בני' השראת שכניה גם מחוץ למשכן (נצי"ב).
- יח. שלא ננסו את בני' בתפילה, ולא הראום הדרך להתנהג בעת עצירת גשמים (העמק דבר).
- יט. משה כעס על העם, וגרם שיחשבו שה' כועס עליהם (רמב"ן בשם הרמב"ם).
- כ. שלא אמרו שירה (אבן עזרא בשם אחרים).
- כא. נצטוו להכות פעם אחת, והכה פעמיים (אבן עזרא בשם אחרים) (מתוך 'אוצר מפרשי הפשט').

59. מדוע נענש משה לא להיכנס לארץ?

- א. כשאמר משה בסנה "שלח נא ביד תשלח" (שמות ד' י"ג) נגזר שלא יכנס לא"י, וזו גזירה ללא שבועה שיכל לבטלה בתפילה וצדקה. אך במי מריבה היה גזר דין עם שבועה (שפתי חכמים שמות ו-א).
- ב. בגלל שהתלונן להקב"ה במצרים 'למה זה שלחתני', אמר לו הקב"ה 'עתה תראה' - ואין אתה רואה במלחמת ל"א המלכים.
- ג. בגלל מי מריבת קדש. [ואו שנענש על כולם ביחד, או שעל הראשונות נסלח לו ועל האחרונה - לא נסלח לו].

60. מדוע גרם הקב"ה למשה לחטוא וע"י כך להיענש ולא להיכנס לא"י?

כדי שבתחיית המתים יקומו כל מתי מדבר בזכותו ויבואו לא"י. (במדב"ר י"ט ט' וי"ג).

61. כיצד היה יכול משה רבינו ע"ה לכפר על חטא מי מריבת קדש?

אילו היה משה רבינו עושה דין בזמרי ומקדש שם ה', היה הוא מכפר בכך על חטא מי מריבה (אוה"ח דברים ד' א').

62. איזה נחל שטף את אלו שדיברו נגד משה ואהרן?

איתא במדרש רבה (ט"ז ט) שמשו רבנו היכה את הסלע פעם אחת, והתחיל הסלע לנטוף מים מועטים, שנאמר "הן היכה צור ויזובו מים" (תהילים ע"ח), כזב שנוטף טיפין טיפין. אמרו לו: בן עמרם, מים הללו מספיקים לתינוקות שהם גמולי חלב. מיד הקפיד כנגדם והיכה את הסלע פעמיים, ואז יצאו מים רבים ושטפו את כל מי שהיה מרנן כנגד משה ואהרן, שנאמר "ונחלים ישטפו" (שם).

63. לכמה שבילים נהפכו המים שיצאו מהסלע?

איתא בילקוט "מאור האפלה", שיצאו שנים עשר מעיינות מים, ונמשכו לכל שבט אל פתח בתיהם, ומעיינות אלו היו חזקים, שיכלו לבקוע את האדמה, שנאמר "נהרות תבקע ארץ" (חבקוק ג, ט).

64. מה נהפך מדם למים?

איתא במדרש "חופת אליהו": בני' ראו סלע אחד, אמרו למשה: תן לנו מים מזה. הרים משה מטהו והניחו על גבי הסלע, ועשה עצמו כמדבר עם הסלע, שנאמר "המן הסלע הזה אוציא לכם מים". התחיל הסלע להזיע מעצמו. כיון שראה משה כך, הגביה ידו והכה בסלע. כיון שלקה

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

הסלע - הוציא דם, שנאמר "היכה צור ויזובו מים", ואין זוב אלא דם, שנאמר "זוב דמה". בא משה ואמר להקב"ה: הסלע הזה אינו מוציא מים אלא דם. אמר לו הקב"ה לסלע: הפוך דמך למים. וזה מה שנאמר בתהילים "ההופכי הצור אגם מים" (תהילים קי"ד, ח).

65. **"יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" (כ, יב).** תמה ה"חתם סופר" מהמשנה (אבות פ"ח) 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה'. משה זכה וזיכה את הרבים - זכות הרבים תלוי בו, שנאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" (דברים ל"ג), א"כ איך הגיע חטא מי מריבה לידו?

א. ע"פ מה דאיתא בגמ' (יומא פ"ז). בטעם שאין חטא בא על ידו, כדי שלא יהא הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן, לפי זה מובן הא בני חטאו וממילא לא יכנסו לארץ, א"כ לא יהיו יותר ממשה רבינו, לכן יכול היה להתרחש כזה דבר.

ב. ע"פ דברי החיד"א בספרו "דבש לפי" (מערכת מ' אות י"ז) דזיכוי הרבים מציל רק משוגג, אבל לא ממזיד, שהרי לא נסתלק מהבחינה, לפי זה י"ל ע"פ מה שכתב ה"תורת חיים" (להגרי"ח זוננפלד סימן ק"ח) שמשה רבינו הכה הסלע במתכווין, כדי שלא יהא ח"ו קטרוג על בני"י, מה סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר ואינו מקבל שכר ועונש - עושה מצות ה' באמירה בלי הכאה, בוודאי ישראל ששומעין ומדברים ומקבלין שכר ועונש - כש"כ שהיה להם לשמוע למצות ה' אפילו אם רק ידבר בלי הכאה, והכה את האבן כדי שלא יהא פתחון פה למקטרג ח"ו אם לא יקיימו התורה, לפי זה אתי שפיר שהרי כשעושה במתכווין לא שייך שייצאל שזיכה את הרבים וכדברי החיד"א.

ג. 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', הוא משום שלא יהא הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן, זה לא שייך אצל משה שקיבל ענשו בעוה"ז שלא יכנס לא"י, ולא קבל עונש כלל בגיהנום (מעדני אשר).

66. **אלו בני אדם נקראים מלאכים, ומהיכן לומדים זאת?**

"וישלח מלאך" (כ, טו), פירש"י: מכאן שהנביאים קרואים מלאכים.

67. **"וישלח מלאך ויצאנו ממצרים" (כ, טו).** שאל רבי זלמן סודוצקין: הייתכן? משה עומד לפני מלך אדום בנסיון לשכנעו שיתיר לבני"י מעבר בארצו, ומספר לו כי הקב"ה שלח מלאך להוציא את בני"י ממצרים. משה רבינו, העניו מכל אדם, מכנה עצמו: "מלאך"?

תירץ הרב: משל לרב עיר שהיה מהלך בדרך. לפתע ראה יהודי כפרי הנוסע בעגלה רתומה לסוס ופרה יחידיו! 'האינך יודע שזה אסור מהתורה?', גער הרב בכפרי, 'בכך עובר אתה בכל רגע ורגע על איסור כלאיים!'. הכפרי עשה עצמו כאינו שומע דברי הרב, והמשיך בדרך. 'דע לך' אמר הרב 'כי אני רבה של העיר! אם לא תעצור מיד, אכריז עליך נידוי וחרם!'. נבהל הכפרי מדברי הרב, עצר העגלה והתיר את בעלי החיים הרתומים. כן הנמשל, משה, בעמדו לפני מלך אדום ברצון להטיל בו אימה, סיפר שהקב"ה שלח "מלאך להוציא את בני"י ממצרים". בלשון זו אולי יבינו הגויים (וקראת לשבת עונג).

68. **"ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך" (כ, יח).** מדוע לא נתן ה' בלב מלך אדום שיסכים להצעת משה? מבאר ה'ידבר משה', כי כבר נגזר שמשה ואהרן לא יכנסו לא"י, ואילו היו נכנסים דרך ארץ אדום, שהיא דרך קצרה, בעל כורחם היו משה ואהרן מתים קודם זמנם, לכן נתן ה' בלב אדום שלא יעברו בני"י בארצו.

69. **על איזה דבר בפרשתנו נאמר בתהילים (ק"ב, ז) "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה"?** איתא במדרש רבה (ט"ט, ח) על הפסוק "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך" (כ, יח) - זהו "אני שלום וכי אדבר", ו"המה - למלחמה".

70. **מדוע כשהלכו בני ישראל בדרך במדבר, צריכים היו לשלם על מה שאוכלים ושותים, כפי שאמרו למלך אדום "ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם" (כ, יט)?**

א. למדתך תורה דרך ארץ, שההולך לארץ שאינה שלו, ויש בידו כל צורכו - לא יאכל ממה שבידו, אלא שלו יהיה מונח, ויקנה מהחנווני כדי ליהנותו. כך א"ל משה: הבאר עמו, ומן אנו אוכלים, לא תאמר שאנו מטריחין עליך, אדרבה, שכר אתה עושה לעצמך בזה שנקנה ממך אוכל ושתייה. כך אמר הקב"ה למשה: התירו להם כיסכם, שלא יאמרו עבדים היו, עניים הם. הראו להם עושרכם, וידעו שלא הפסדתם בשעבוד, אלא נתקיים בכם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', וידעו שאין אתם חסרים כלום, ולא משלכם אתם נותנים (מדרש רבה י"ט, ט"ז).

ב. כתב ה"בעל הטורים" על מה שנאמר בעמוס (ב, ו) "על מכרם בכסף צדיק" - בשביל שמכרו את יוסף הצדיק בכסף, וצדו את אביהם יעקב בפיהם ביום מכרם, ואמרו לו 'חיה רעה אכלתהו', על כן "נתתי מכרם" - שהוצרכו עמ"י לשנות מימיהם בכסף.

71. **היכן מסתתר 'תפוח' בפרשה?**

"הר ההר" (כ, כב), פירש"י: הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול.

72. **כמה הרים הענין שהיה הולך לפני מחנה ישראל לא השווה למישור, ומדוע?**

3 הרים: הר סיני לתורה, הר נבו לקבורת משה, והר ההר לקבורת אהרן. (כ, כב ברש"י ד"ה 'הר ההר')

73. **"יאסף אהרון אל עמיו כי לא יבוא אל הארץ" (כ, כד).** מדוע אהרון נענש לא להיכנס לארץ?

א. אהרון נענש בגלל שהוא שמע את משה רבינו אומר לבני"י "המן הסלע הזה נוציא", שכביכול שיתף משה רבינו את עצמו עם הקב"ה, ולא מחה (פי' רבינו אפרים במדבר כ' י"ב).

ב. חטא העגל הוא הסיבה האמיתית שבגללה לא נכנס אהרון לארץ ישראל (מלבי"ם דברים י-ו).

74. **"יאסף אהרון אל עמו". כיצד התבשר אהרון על פטירתו?**

במדרש (תנחומא ז). מובא: אמר הקב"ה למשה: לך אמור לאהרון אחיך: הגיע זמנך להיפטר מהעולם. מיד עמד משה בתפילה לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע איך אמר לאחי 'הגיע זמנך'? א"ל הקב"ה: כבר גזרת עליי גזירה טובה שלא אמסרנו ביד מלאך המוות. כשהגיע משה לאהרון, א"ל אהרון, אחי! אמור לי מה אתה צריך ממני? א"ל משה: המתן עד שנעלה בהר. לאחר שעלו, א"ל משה לאהרון: אחי! שמא פיקדון הפקיד הקב"ה עמך ומבקשו ממך? א"ל אהרון: משה אחי! אהל מועד וכליו מופקדין בידי, שמא חסרתי מעבודתם? א"ל משה: "מגורה ושבעת נרותיה

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

מסר לך הקב"ה, והוא (אהרן) לא היה נותן בלבו (מעלה על דעתו) שעל נשמתו הוא אומר, "נר אלוקים נשמת אדם", ולא הרגיש אהרן בדבר, א"ל משה: אהרן אחי! הגיע זמנך להיפטר מהעולם. כשמוע אהרן כך, הניח ידיו על ראשו והיה צועק ובוכה והיה קורא "לכו ראו מפעלות אלוקים נורא עליה על בני אדם". עוד אמרו: כאשר עלו משה ואהרן ואלעזר להר ההר, והיה משה מתבייש לומר לאהרן: הגיע זמנך להיפטר מהעולם. א"ל משה: אהרן אחי! רצונך לידע מה כתוב באברהם? א"ל הן? א"ל: "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום", ולא הרגיש (לא הבין הרמז). א"ל: אהרן אחי! אם יאמר הקב"ה לאחר מאה שנה שתמות, מה תאמר? א"ל: צדיק הד' י. ואם יאמר לך היום מה תאמר? א"ל: צדיק הד'! (אצדיק את הד'!). א"ל: הואיל וקיבלת עליך הד'ין, נעלה לראש ההר, שכך אמר לי הקב"ה. היה אהרן הולך אחריו כשה לטבח יובל. אמר הקב"ה למלאכי השרת: הייתם תמהים על יצחק, כשעלה על המזבח ולא סרב? בואו וראו האח הגדול הולך אחר אחיו הקטן לקבל מיתה (מדרש ילמדנו). (למדים מכאן עד כמה יש להיזהר כשמודיעים על אסון, להודיע לאט לאט עד שיבינו שבאו לבשר לו בשורת איוב).

75. **"וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן ההר. ויראו כל העדה כי גווע אהרן" (כ, כח-כט).** פרש"י: "ויראו כל העדה" - כשראו משה ואלעזר יורדים, ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן, אמר להם: מת, אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה, ישלוט בו מלאך המוות? מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במיטה, ראו והאמינו. מעין זה כתוב בילקוט שמעוני (מסעי אות תשסז): כיון שמת אהרן ונתעלם מהם, ירדו משה ואלעזר, והיו כל ישראל עומדין וחדרין ומצפין לראותו, מפני שהיה אוהב שלום ורודף שלום. הלך השטן ביניהם והרגיש את כל ישראל על משה ואלעזר, תפסום כל ישראל, אמרו, היכן הוא (אהרן)? אמר להם: גזזו הקב"ה לחיי עוה"ב. אמרו: אין אנו מאמינים לך, שמא דבר שלא כהוגן אמר לך וקנסת עליו מיתה, בקשו כל ישראל לסקול את משה ואת אלעזר, הגביהו מלאכי השרת מיטתו ברומו של עולם, והקב"ה הולך לפני המטה ומספיד עליו, ומלאכי השרת עוניו אחריו, 'תורת אמת הייתה בפיהו', וכשראו ישראל מיטתו ברומו של עולם והקב"ה ומלאכי השרת מספידין אותו, מיד עמדו כל ישראל מגדולם ועד קטנם וספדו עליו מספד גדול ובכו עליו בכיה גדולה. ויש להבין, במה נתישבה דעתם של ישראל אחרי שראו מיטת אהרן ברומו של עולם, והלא טענתם הייתה שאהרן לא מת מיתה טבעית, אלא שמשה קנס עליו מיתה מפני שדיבר אליו שלא כהוגן? ביאר רבי חיים זייצ'יק זצ"ל ("אור חדש"): ההבטה וההסתכלות על אהרן, מיטתו וצורתו העליונה אף לאחר פטירתו, הועילה להזכירם דמותו ואורו בעודו בחיים, ודי היה בכך כדי להשקיט רוגזם ולהסיר השדם שהטילו על משה ואלעזר. הבטה אחת בפניו - די בה להעביר מהם התגברות היצר. מכאן למדים ערכה של ההסתכלות, אף לרגע אחד, בפניו של קדוש! (אוצרות התורה).

76. **"כי גווע אהרן" (כ, כט).** באיזה תאריך בדיוק נפטר אהרן הכהן, ומדוע? ב'א' באב שנת 2488 לבריאת העולם. אהרן הכהן נפטר בר"ח אב, שהוא אב לבית המקדש, כדי לכפר על חורבנו. כמו שמשה רבינו נפטר בז' אדר כדי לכפר על גזירת המון, שנקבעה לחודש זה (דרשות חת"ם סופר ז' אב תק"פ)

77. **"ויבכו את אהרן... כל בית ישראל" (כ, כט).** כמה בחורים הלכו אחר מיטתו של אהרן, כיצד נקראו, ומדוע? מובא במסכת "כלה": שמונים אלף בחורים קרואים בשם אהרן הלכו אחר מיטתו, הם נולדו להורים שרצו להתגרש, ואהרן הכהן השכין שלום ביניהם.

78. **מהיכן נלמד בפרשתנו שכל מ' שנה שהיו במדבר לא היה מקרה של רוצח בשגגה?** כתב ה"משך חכמה": בפרשתנו מדכתיב אצל מיתת אהרן "ויבכו אותו כל בית ישראל" ש"מ שלא היה רוצח נפש בשוגג - שאז היה צריך לגלות למחנה לוייה והיה נפרד מביתו וממשפחתו, והיה צריך לחזור לביתו במיתת אהרן, והיה לו לשמוח, ומדכתיב "ויבכו אותו כל בית ישראל", ש"מ שכל ארבעים שנה לא היה רוצח בשגגה (וצ"ע אולי היה רוצח בשוגג והרוצח מת תוך ארבעים שנה).

79. **מיהם אלו מבני ישראל שלא בכו בפטירת אהרן?** בנ"י שהיו אמורים למות בט' באב של שנת הארבעים, לא הצטערו על פטירת אהרן, כי הם חשבו שאם הוא יקבר לידם תהיה להם תקומה בתחיית המתים (משך חכמה במדבר כ' כ"ט).

80. **מי עוד נקבר בהר ההר חוץ מאהרן הכהן?** נדב ואביהו נקברו גם הם בהר ההר בסמוך למקום קבורתו של אהרן, דבר זה נעשה ע"י הדיבור, או ע"פ רוח הקודש של משה רבינו שידע שאהרן עתיד להיקבר שם, וידע שיש נחת רוח לצדיקים בכך שבניהם קבורים בסמוך להם (בן יהוידע סוכה כ"ה): ובמדרש הגדול מובא: 'הר ההר' - שמתו בו ג' הרים, משה אהרן ומרים.

81. **מהיכן לומדים שמי מבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול?** "ויתפלל משה" (כא, ז), פירש"י: מכאן למי מבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול.

82. **היכן מסתתרים כלב וחמור בפרשה?** "כל הנשור" (כא, ח), פירש"י: אפילו כלב או חמור נושכו וכו'.

83. **"והיה כל הנשור וראה אותו וחי" (כא, ח).** ויש להבין, דבתחילת הפסוק משמע דמספיק ראייה בעלמא וחי, ומאידך מסוף הפסוק משמע שלא מספיק, אלא אם יביט ויסתכל, כדכתיב "והביט". ובראשונים (כתובות דף ז) משמע דיש הבדל בין ראייה להסתכלות?

ויש ליישב דרש"י הביא מדרש, וכן איתא בירושלמי (ר"ה פ"ג, ה"ט, דכל הנשור, לרבות נשיכת כלב ושועל. וא"כ בנשיכת כלב ושועל מספיק ראייה בעלמא, ובנשיכת נחש צריך הבטה והסתכלות. (העמק דבר).

84. **באיזה פסוק בפרשה מסתתר רמז לסדר הברכות על הדלקת נרות חנוכה בלילה הראשון?** כא, ח - "עשה לך שרף (להדליק נר), ושים אותו על נס (על הנסים), והיה... וחי (שהחיינו).

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

85. היכן מצינו בפרשה ובתנ"ך 'לשון נופל על לשון'?
- "נחש הנחוש" (כא, ט), פירש"י: לשון נופל על לשון. בתנ"ך ישנם דוגמאות נוספות, הראשונה שבהם היא בבראשית ב, כג: "לזאת יקרא אישה כי מאיש לוקחה זאת" - פירש"י: לשון נופל על לשון, מכאן שנבא העולם בלשון הקודש (המקור בבראשית רבה יח ד). והאחרונה שבהם היא במגילת רות ב, יב - "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה".
86. עד מתי התקיים נחש הנחוש של משה?
- שנינו בברכות דף י' ובפסחים דף נ"ו. נחש הנחוש לא נפגע כ 700 שנה עד שבא חזקיהו מלך יהודה וכיתתו, לפי שהיו טועים אחריו לעשותו עבודה זרה (מלכים ב' י"ח ד).
87. כיצד נקראו 2 האנשים שהיו הולכים בסוף המחנה וגילו את הנס שה' עשה לעמ"י בנחלי ארנון, ואיזו מחלה היתה להם?
- היו שני אנשים מצוועים שנקראו 'את-והב' (כא, יד), והם היו בסוף המחנה. (בבלי מסכת ברכות פרק ט')
88. "אז ישיר ישראל" (כא, יז). מהם 10 השירות שנאמרו בעולם?
- שירת הים, הבאר, האזינו, יהושע, דבורה, חנה, דוד, שלמה, חזקיהו, ושיר העשירי לעתיד לבוא. (בעל הטורים פרשת בשלח)
89. "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה" (כא, יז). כתב "רבינו בחיי": איתא במדרש (תנחומא כא): "אז ישיר ישראל את השירה הזאת", היה לו לומר "את השירה הזאת לה", ושיזכיר ג"כ שמו של משה, כשם שמצינו בשירת הים. מדוע לא נזכרו?
- מפני שלקה משה על ידי הבאר הזאת, ובשבילה נגזר עליו שלא יכנס לארץ, לכך לא נזכר שמו של משה בשירה זו, לפי ששירה זו - סיפור שבחים של באר, וכיון שנענש משה על ידו - איך ישבחנו, אין אדם מקלם לאיספקלטור שלו (שר הטבחים שלו), ומתוך שלא נזכר שמו של משה - לא נזכר שמו של הקב"ה. משל למה הדבר דומה, למלך שזימנוהו לסעודה, אמר: אם אוהבי שם - אני הולך שם, ואם אין אוהבי שם - איני הולך.
90. "אז ישיר ישראל" - כתב ה"אור החיים": יש לדעת שירה זו מה טיבה, גם למה לא אמרו שירה על המן כמו שאמרו שירה על המים?
- ואפשר כי שירה זו על התורה אמורה, ובוה גם לא נקרא תגר על הדור ההוא למה לא שוררו שירה חדשה כשנתנה להם תורה מורשה אשר לה נאוה תהילה, כי ודאי היא זאת שירת התורה שנקראת 'באר מים', נקראת באר על שם המקור שהיא שכינה עליונה שנקראת באר, גם (מים) לפי שהתורה נמשלה למים, ואומרו 'עלי באר' לשון עליה, כי לא על באר שלמטה אמרו, אלא על "באר עלי" - מלש' עליון. ענו לה על דרך (שמות טו) "ותען להם מרים", שהוא דרך שיר.
91. מדוע השבת שקוראים בה פרשת 'חוקת' לא נקראת בשם 'שבת שירה' ע"ש שירת הבאר, כשם ששבת שקוראים בה פרשת 'בשלח' נקראת 'שבת שירה' על שם שירת הים?
- א. לא שייך לקרוא לשתי שבתות בשם זהה, וזכתה פרשת בשלח וקדמה לחברתה.
ב. נס קריעת ים סוף נעשה קודם מתן תורה וזהו נס גדול, וע"ש שירתם של בני"ה הוסיפו שם מיוחד לשבת, אך נסים שנעשו לאחר מתן אינם מופלאים כ"כ, כי בכח התורה לשנות מערכות הטבע, ולכן השירה שאמרו לא הוסיפה שם מיוחד לשבת.
ג. בגלל שלא מוזכר בה שמו של ה', ושמו של משה.
ד. בגלל שמעורב בה צער שהיתה לאחר מיתת מרים ואהרון.
ה. נס קריעת ים סוף היה בתחילת שהותם במדבר, ואמרו את השירה בשמחה שלמה, אך נס הבאר נעשה לסוף 40 שנה כשהיו קרובים מאוד לא"י, ואולי השירה לא היתה בשמחה שלמה כמו שירת הים.
92. היכן נגנזה בארה של מרים?
- בכנירת של טבריה. (כא, כ ברש"י ד"ה 'ונשקפה'). המהר"ם מרוטנבורג (דפוס ברלין סימן רלד) מביא: בארה של מרים בימה דטבריא נתנוה, וכל מוצאי שבת מחזרת על כל מעיינות ובורות, וכל מי שהוא חולה ויזמין לו מאותן המים ושותה מהן, אפילו כל גופו מלא שחין - מיד מתרפא. מעשה באדם שהיה מוכה שחין, הלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים, ונתעכבה שעה אחת או שתי שעות, נעשה לה נס ונודמו לה מים מבארה של מרים, ומלאה כדה מאותן המים, כיון שבאה אצל בעלה כעס עליה, א"ל: היכן היית, ומהכעס נפל כדה משכמה ונשבר, ונפלו מהמים טיפין על בשרו, ובכל מקום שנגעו בו הטיפות - נתרפא, וע"ז אמרו בגמ' (קידושין מא). לא עלתה בידו של רגזן אלא רגזנותו, לכן צריך אדם שינהג עם אשתו בנחת רוח.
93. הרוצה לראות את בארה של מרים, מה יעשה?
- איתא בגמרא (שבת ל"ה): אמר רבי חייא, הרוצה לראות בארה של מרים, יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמון כברה בים, וזהי בארה של מרים.
94. היכן הוא המקום בעולם שמים בולעים את המים שנופלים לתוכם?
- איתא בגמרא במסכת בכורות (דף ט). שישנו מקום שבו המים בולעים כל מימות שבעולם. ופירש רש"י: יש מים באוקיינוס שבו לעים כל מימות שבעולם שנופלים בו, ומביאים אותם עד התהום, ופולטים אותם. וזהו דכתיב בקהלת "הים איננו מלא". ובתוספות שם כתב, שזה מקום שנקרא 'מי בליעני'. ובפירושו רבינו גרשום שם מביא שיש מפרשים: דהיינו בארה של מרים.
95. "ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו" (כא, לד). סיחון ועוג אחים היו, דאמר מר: סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו (שבא משמחזאי ועזאל, מלאכים שירדו בדור אנוש). מדוע מעוג פחד, ומסיחון לא?

